

de la forma grega i sànscrita és desinència verbal, no pertanyent a l'arrel i significat tan esvanit no sols és temerari postular res per al gal o l'hispanocèltic, sinó que ni tan sols ens animaria a cap hipòtesi indoeuropea pre- o para-cèltica.

ARNA I, 'rusc d'abelles', mot comú amb l'it. dial. *arna* (it. *arnia*) i arag. *arna*, d'origen incert, probablement pre-romà; sembla haver designat primerament la rotllana de suro o altres vegetals usada en la cultura primitiva per fer-ne el rusc d'abelles, i podria ser un derivat *ARŌNA format en una llengua indoeuropea, pre-llatina i pre-cèltica, amb un nom del cercol o la roda, conservat en cast.-port. *aro* 'anella, cercol' i scr. *ārah* 'raig de roda'. □ 1.ª doc.: S. XIII.

El tenim ja com a glossa catalana (llatinitzada) en *RMa.* (p. 246), *locus arnarum*, explicant el ll. cl. *apiarium* 'abellar' i l'ar. *mağbaħa* (que *PAlc.* traduí «colmenar»). Després el llegim també en un doc. del Perelló (B. Ebre) de 1342 (*BABL* XII, 43). En aragonès no és més antic: «si las abellas fizieren daño, déveles parar --- *arna* con miel o una cántara, e quando ellas serán plegadas allí dentro, cruébalas con paño o tiéngalas assí pendradas» (Tilander, *F. de Aragón*, mj. S. XIII, § 157.2; altra versió en uns Furs d'Osca de 1247).¹

En català és avui un mot de tot el català occidental,² però que s'estén no sols, de llarg a llarg, de les Marques d'Aragó,³ sinó també al Sud i Nord-oest de l'Oriental,⁴ i que en qualitat de paraula de noble resonància, i més inequívoca que alguns dels sinònims, ha estat usada per escriptors de lèxic planer i ben central: «pertot arreu van aixecant-se refugis, com *arnes* d'abelles congregades en el deliqui d'una mística mel», PCoromines (*La Vida Austera*, p. 288.25), «els santuaris --- com gegantines *arnes* d'abelles que xuclen la mel del Senyor», id. (*Elogi de les Muntanyes*, a. 1921, *Di. i Rec.* II); «no l'acabaven de considerar com un company perquè en l'*arna* del seu esperit, hi havia cèlles nodrides en l'abundor, i idees ---», id. (*Joan Apòstol* II, p. 52). En canvi en català central, *rusc*, Nord-est de l'Oriental i rossell. *buc d'abelles* (localment *buga*), balear *casa*⁵ o *ca(s)era d'abelles*, maestr. i val. N. *baso* (*bázo* < mossàrab), val. central *colmena*, en altres parts *tou d'abelles* (*arna*, si la memòria no m'enganya, reapareix en alguna part del Migjorn valencià).

El testimoni romànic més antic es troba en les Glosses de Reichenau «*arna*: vas apium» (S. VIII). Al Nord-est de la nostra llengua s'interromp l'àrea del nostre mot però reprèn a Itàlia: cors i abruzzès *arna*, toscà i it. comú *arnia*. Els millors especialistes han estat d'acord que a Itàlia és un mot pre-romà:⁶ Jud, *VRom.* VI, 260; Rohlf's, aviat abandonà la seva antiga idea que vingués de *HIRNEA* 'gerro' (reconeixent que s'hi oposava la fonètica i era inversemblant per totes les raons); *ZRPb.* XLVIII, 1928, 436; *ANSL* CLXV, 160; CLXXV, 1931, 126; *RLiR* XXI, 307.

Ha resultat orientador el fet que en diversos llocs apareix un mot igual amb significats més arcaics: ast.

arna «corteza de encina» (a Covadonga, i més enllà del Nàvia), que per la seva banda en alguns punts ha passat a designar el 'motllo (*encella*) de fer formatge' (Fr. Krüger, *VKR* VII, 373; VIII, 86), estri de forma molt coneguda, netament circular, i a Quirós i Somiedo és un 'cubell cilíndric d'escorça per a la bugada' (Rohlf's); i al costat d'això apareix també una forma amplificada com la italiana: ast. orient. *arnia* «corteza de árbol» (Vigón), santand. *árniu*, *-nios* 'motllo de formatge' (Rohlf's, Krüger): tenint en compte els mots paral·lels com el fr. *ruche* i cat. *rusc* 'buc d'abelles', que primitivament eren 'escorça del suro' (rusca), gascó *arrúska* 'recipient d'escorça', no hi ha dubte que a Astúries s'ha mantingut el mot en el seu sentit primitiu de 'recipient circular'.

Ara bé, si ja en el *DCEC* I, 270-1, assegurava amb bona part d'aquestes connexions la seguretat d'un origen pre-romà d'*arna*, guardant encara reserva sobre la procedència concreta, des del meu *Breve Dicc. Etim.* (1961), s. v. *aro*, suggeria que hi havia parentiu amb el cast.-port. *aro* 'cercol, anella' i que tot plegat era indoeuropeu. Hi ha, en efecte, entre les arrels indoeuropees una de les més generals i ben establertes, AR- 'adaptar, articular, muntar', dita, per exemple, de la superposició sistemàtica de peces de fusta en una construcció (Pok., *IEW*, 55), d'on el gr. *ἄρμενος* 'encaixat, adaptat', *ἀρρισκω*, *ἀρμόζω* 'jo adapto, acoblo', ll. *arma*, armeni *y-ar* «consentaneo, congiunto», etc.; ara bé, un representant dels més simples i conspicus d'aquesta arrel és el scr. *arāh* 'raig d'una roda', que ens prova l'aplicació d'un substantiu *AROS de la llengua mare a la construcció de la peça bàsica del carro, anomenat ell mateix *AR-SMNT-, amb aquesta arrel i desinència d'abstracte (> gr. *ἄρμα*): la peça bàsica del carro és la roda. Així, doncs, arribo a la conclusió que si en índic aqueix *AROS es va concretar en el raig de la roda, en una llengua indoeuropea d'Espanya —més aviat sorotàptica que cèltica—,⁷ es va convertir en el nom mateix de la roda o de la rotllana o rotllo.

I d'aquest *AROS 'rotllana', 'cercol' és d'on m'inclino a derivar el tipus *arna* en els seus diversos sentits de rotllana de vegetal, sigui aplicat al rusc de rusca, sigui al bugader, sigui al motllo de fer formatges i als altres objectes de la cultura arcaica que encara designa en terres asturianes i lleoneses; en efecte, res de més fàcil que admetre que amb tots aquests valors hem de partir d'una ampliació indoeuropea de ARO-, o sigui ARŌNĀ; és sabut que poques combinacions hi ha on la vocal postònica interna vagi caure tan antigament i unànimement en tot el romànic com entre R i N.⁸

DERIV.: *Arnar* (*arná*) a Alcarràs 'abellar, conjunt de ruscós'; a la Baixa Ribagorça *arnal* 'rusc' a Silves (1955), «colmenar» a Fiscal (*RLiR* XI, 192) i a Binèfar (Coll Alt.). *Arné(r)* 'edificul per a les arnes i seguers' a Castelló de Tor (1957); *arner* 'abellar' (Vilaller; Sarroca de Bellera; Violant, *BCEC* XLV, 242), *arnero* 'abellar' a Roda de Ribagorça (1957) i a les Viles del Turbó (1965); *arnera* id a Bielsa (1965);